

Meer zorg voor voedselveiligheid bij behoud dierenwelzijn

Dierenwelzijn is een belangrijk maatschappelijk item; voedselveiligheid is dat ook. Helaas gaan deze twee niet altijd hand in hand. Hoe (on)veilig zijn die welzijnsvriendelijke, extensieve houderijsystemen nu eigenlijk? En waar ligt de balans tussen dierenwelzijn en voedselveiligheid? ASG zocht samen met A&F naar antwoorden voor het LNV-programma Verantwoorde Veehouderij.

Door ir. Martien Bokma-Bakker (ASG), ir. Yvonne van Hierden (ASG), ing. Wim Houwers (A&F) en prof.dr.ir. Aize Kijlstra (ASG)

TOXOPLASMA

Welzijnsvriendelijk, maar de kans dat varkens tegen toxoplasma aanlopen is buiten groter. Invriezen en/of verhitten van het vlees zorgen ervoor dat de voedselveiligheid gewaarborgd blijft.

Dierenwelzijn staat volop in de maatschappelijke belangstelling. In de beleidsnota Dierenwelzijn van LNV (april 2002) wordt onderstreept dat dierenwelzijn niet op zichzelf staat, maar raakvlakken heeft met onder andere volksgezondheid en voedselveiligheid. Over de voedselveiligheid bij alternatieve en nieuwe houderijsystemen – met alle aandacht voor dierenwelzijn – is nog onvoldoende bekend. Binnen het LNV-programma Verantwoorde Veehouderij (www.verantwoordeveehouderij.nl) hebben de Wageningen UR-onderdelen ASG en A&F een literatuur- en expertonderzoek uitgevoerd waarin de huidige stand van kennis is samengevat. Dit is gedaan voor pluimvee, varkens en in beperkte mate voor

vleeskalveren. Bestaande welzijnssystemen zoals biologisch, scharrel, Freiland, maar ook nieuwe ontwerpen zoals de plantagestal voor pluimvee en de familiestal voor varkens zijn onder de loep genomen. Er is gekeken waar welzijn en voedselveiligheid hand in hand gaan en waar spanningsvelden optreden. Enkele zoönosen (voor de mens besmettelijke dierziekten) vormen een extra risico in meer extensieve houderijen. Hierna staan de vier belangrijkste genoemd en is aangegeven of en hoe de risico's beperkt kunnen worden.

Vogelpest (aviaire influenza)

Het grootste risico van de beoordeelde diervriendelijke houderijen met buitenloop is de overdracht van aviaire influenza door wilde watervogels op pluimvee – en vervolgens op de mens.

Het risico wordt bijzonder klein geacht, maar als een besmetting optreedt, zijn de gevolgen zeer ernstig. De recent gevonden besmettingen onder wilde watervogels in West-Europa onderstrepen de noodzaak tot alertheid.

Het betreft hier overigens niet zozeer een voedselveiligheidsrisico als wel een volksgezondheidsrisico dat via direct mens-diercontact kan optreden. Beperking van de contactmogelijkheden met wilde fauna (inclusief ongediertebestrijding) is de meest wezenlijke preventieve maatregel. Denk aan een overdekte buitenuitloop met een dubbele rij vogelwerend gaas. Andere oplossingen zijn buitenuitloop met intensieve monitoring van sterfte en productieresultaten of een frequent onderzoek naar antistoffen. Op dit moment zijn alle bedrijven met pluimvee al onderworpen aan een monitoring op antistoffen tegen influenza, waarbij bedrijven met buitenuitloop frequenter worden onderzocht.

Belangrijk is om ervoor te zorgen dat de uitloop onaantrekkelijk is voor watervogels. Buitenuitloop voor pluimvee grenzend aan waterrijke gebieden moet ontmoedigd worden of vraagt om stringente monitoring. In perioden met een extra risico, zoals nu het geval is, is afdekken van de uitloop of ophokken noodzakelijk. Ook moet via hygiënemaatregelen mogelijke transmissie van influenzavirus tussen pluimvee en varkens, bijvoorbeeld op hetzelfde bedrijf, worden voorkomen. Daarnaast dient men alert te blijven op de mogelijke overdracht van het virus via schoeisel en is gebruik van hygiënesluzen geboden.

Campylobacter bij vleeskuikens

Zowel in reguliere als in meer welzijnsvriendelijke systemen is campylobacter een lastig te beheersen probleem. Campylobacter komt algemeen in het milieu voor. Door verscherpte hygiënemaatregelen in de gangbare houderij is de prevalentie gedaald naar circa 35 procent besmette koppels. Biologische vleeskuikens met buitenuitloop zijn vaker besmet (circa 60 procent van de koppels). Toename van extensieve systemen zal de prevalentie naar verwachting doen toenemen. Zowel in gangbare als in meer extensieve welzijnssystemen zijn verdergaande hygiënemaatregelen mogelijk, maar de productie van campylobacterievrije kuikens ligt voorlopig niet in het verschiep.

Op korte termijn kan de besmetting alleen worden teruggedrongen door maatregelen verderop in de keten. Denk hierbij aan verbeterde slach-

thygiëne en behandeling van het eindproduct (decontaminatie). Daarnaast kan de consument er in de keuken zelf veel aan doen om risico's weg te nemen (invriezen, voldoende verhitten).

Toxoplasmose bij pluimvee en varkens

In de gangbare houderij waarbij varkens binnen blijven is Toxoplasma gondii vrijwel uitgebannen. Daardoor is de weerstand van jonge Nederlanders tegen deze kiem sterk gedaald. Zo'n 30 tot 60 procent van de wereldwijde humane besmettingsgevallen wordt toegeschreven aan het eten van rauw of slecht verhit vlees, waaronder varkensvlees. Katten scheiden met toxoplasma besmette oöcysten uit die verspreid kunnen worden via oppervlaktewater en langer dan een jaar in het milieu kunnen overleven. Als varkens in extensievere houderijen naar buiten, gaan raken ze weer besmet en neemt de prevalentie van toxoplasma in het vlees toe.

Katten weren uit de uitloop, bijvoorbeeld bij weidgang voor zeugen, lijkt ondoenlijk. Verderop in de keten zijn er wel maatregelen mogelijk: invriezen en/of voldoende verhitten doodt de voor de mens besmettelijke weefselcysten in varkensvlees.

Dioxinen bij leghennen

Door een lagere milieubelasting krijgt de mens via zijn voedselpakket de laatste decennia aanzienlijk minder dioxine binnen. Eieren dragen op dit moment voor een relatief klein deel (4 procent) bij aan de dioxineblootstelling van de mens. Dit kan bij verdergaande extensivering veranderen: leghennen met onverharde buitenuitloop kunnen door het oppikken van dioxinen uit het milieu eieren leggen met een verhoogd risico op dioxine. Veel biologische leghennenbedrijven (circa 86 procent) blijven op dit moment onder de toegestane dioxinenorm voor gangbare eieren. De mate van grondopname (en wormen en insecten) wordt gezien als de factor die het meest bijdraagt aan het dioxinegehalte in eieren. Beperking van de grondopname zijn van belang en in principe mogelijk. Te denken valt aan verharding of bedekking in het eerste deel rondom de stal, (bescherming van de) vegetatie in de uitloop en beperking van de uitloopduur.

Welzijn versus voedselveiligheid

Welzijnsbevorderende houderijsystemen zijn op dit moment extensiever dan gangbare systemen; ze komen beter tegemoet aan de gedragsbehoef-

DIOXINE

Kippen die buiten lopen pikken gemakkelijker met dioxine verontreinigde deeltjes op uit de bodem. Met (deels) verharding en beplanting is dat risico te verkleinen.

Foto's: ASG

ten van het dier en aan de maatschappelijke acceptatie. Systemen met buitenuitloop zijn echter kwetsbaarder voor besmetting van buiten en vanuit de bodem. Dit kan extra volksgezondheids- en voedselveiligheidsrisico's met zich meebrengen. Het is zaak om de voedselveiligheid van producten uit extensievere systemen te garanderen op het niveau van gangbare systemen met behoud van dierenwelzijn. Er bestaan preventieve maatregelen die de extra risico's beperken. Dit doet een extra beroep op het vakmanschap van de boer. Maar 100 procent veilige dierlijke producten bestaan niet, ook niet uit gangbare systemen. De (risico)communicatie naar de consument moet daarom specifiek worden, zodat de consument een bewuste afweging kan maken tussen verschillende productaspecten zoals dierenwelzijn, milieu, veiligheid en kwaliteit. En daarnaast dient de consument zich bewust te zijn van de mogelijkheden om via een juiste behandeling en correcte bereiding van het voedsel in de keuken eventueel aanwezige risico's weg te nemen.

